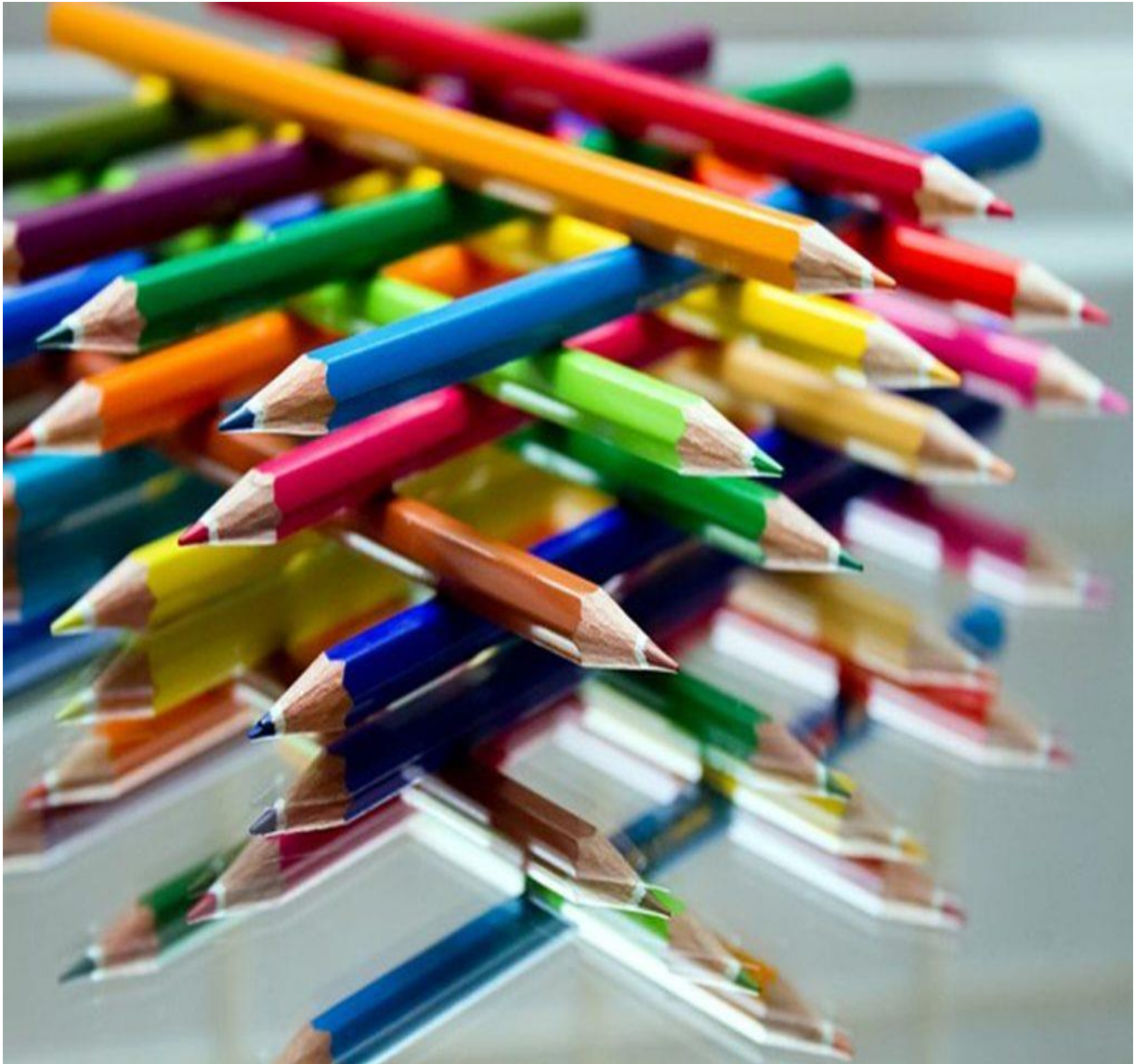


## **Marknadsskolan i Malmö – en rapport om en skola dränerad på resurser och försämrad kvalitet**



Författare: Jan-Åke Fält 2023

## Sammanfattningen

När friskolereformen infördes under början av 1990-talet talades det om mångfald, valfrihet, nedläggningshotade glesbyggsskolor och att med ökad konkurrens skulle vi få Europas bästa skola. I proposition 1991/92:230, Valfrihet i skolan, uttrycker Beatrice Ask de nya visionerna med orden ” Men jag hyser också en förhoppning att reformen skall starta en utveckling även av fristående skolor med andra profiler. Det kan handla om föräldrakooperativ, speciella ämnesprofiler eller nedläggningshotade glesbygdsskolor som kan få en ny chans under nytt huvudmannaskap.”

Verkligheten efter 30 år av friskolereform talar ett helt annat språk. Vi har fått en marknadsskola med ökad segregation, sänkta kunskapsresultat och fri dragningsrätt för de vinstdrivna aktiebolagsskolorna. I stället för mångfald har vi fått enfald där några få skolkoncerner kommit att dominera.

Denna rapport beskriver hur Malmö kommun påverkats av marknadsskolan och hur den dräneras på resurser som borde komma elever och skolpersonal till del.

Förlusten i kvalitet och resurser som Malmö drabbats av kan uppskattas till 36 heltidstjänster/år inom grundskolan och 93 heltidstjänster/år inom gymnasieskolan. Eller uttryckt på annat sätt; vinsten som skolkoncernerna plockat ut från skolmarknaden i Malmö är ca **85 000 000 kronor/läsår**.

Vinsterna skapas med hjälp av sämre kvalitet där de vinstdrivna skolorna oftast har lägre lärartäthet, färre studie- och yrkesvägledare (SYV), färre lärare med högskoleutbildning och ett segregerat urval av elever.

- Den lägre lärartätheten i grundskolan motsvarar 23 heltidstjänster om de vinstdrivna grundskolorna haft samma lärartäthet som de kommunala skolorna.
- 10 av 14 vinstdrivna grundskolor har lägre andel lärare med pedagogisk högskoleutbildning.
- I 9 av 10 av de vinstdrivna friskolorna i Malmö (årskurs 7–9) är antalet elever/SYV högre än i de kommunala.
- 91,1 procent av lärarna i de kommunala gymnasieskolorna har pedagogisk högskoleexamen. I de vinstdrivna gymnasieskolorna är andelen 78 procent.
- I genomsnitt har de vinstdrivna gymnasieskolorna 1046 elever/SYV jämfört med 447 elever/SYV i de kommunala gymnasieskolorna.
- Under 2023 har Malmö kommun tagit över ansvaret för de elever som drabbats av att två vinstdrivna gymnasieskolor stängts och avvecklats efter Skolinspektionens påpekande om allvarliga missförhållanden. På Thoren Innovation Schools el- och energiprogram fick eleverna mindre än halva sin lagstadgade undervisningstid. Hantverksgymnasiet TAU har fått sitt tillstånd att bedriva skola indraget av Skolinspektionen på grund av ”allvarliga och omfattande brister i huvudmannens verksamhet” (Skolinspektionen Beslut 2023-12-14).
- Skolkoncernen Academedia beslutade i januari 2023 att avveckla grundskolan Vittra på grund av bristande lönsamhet. Ansvaret för elevernas fortsatta skolgång och de merkostnader som nedläggningen orsakar får skattebetalarna i Malmö stå för.

## **Källor och metod att beräkna vinster och försämrad kvalitet**

All statistik kring elever, lärartäthet, elever/syv och socioekonomisk bakgrund är hämtade från Skolverket, [www.skolverket.se/skolutveckling/statistik](http://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik). Uppgifter om vinstmarginaler är hämtade från respektive skolkoncerns årsredovisningar. Storleken på ersättningen/skolpengen till de vinstdrivna friskolorna är hämtat från Malmö kommun. Uppgiften om genomsnittlig månadslön för grundskollärare respektive gymnasielärare är hämtad från Statistiska Centralbyrån. Samtliga uppgifter gäller 2022/2023. Om andra källor används redovisas de löpande i texten. Med vinstdrivna friskolor avses skolor vars företagsform är aktiebolag.

## **Vinst beräknat på skolkoncernernas rörelsemarginal (EBIT).**

Ett sätt att räkna på skolföretagens vinster är att använda sig av hur stor rörelsemarginal som redovisas i företagens årsredovisningar. Då offentlighetsprincipen inte gäller för aktiebolag kan vi bara använda oss av de årsredovisningar som finns tillgängliga. I årsredovisningarna för de stora skolkoncernerna visas inte hur just exempelvis AcadeMedias lokala skola i Malmö går med vinst utan de siffror vi kan ta del av gäller koncernen i stort.

AcadeMedia anger i sin årsredovisning för 2021/2022 sitt lönsamhetsmål till 7–8 procent och redovisar för grundskolans en vinstmarginal på 7,1 procent. För gymnasieskolan låg den på 9 procent.

Kunskapsskolan redovisar i sin årsredovisning för 2021/2022 en vinstmarginal på 8 procent före avskrivning.

För den norska skolkoncernen Dibber Malmö AB, där grundskolan Hindby Dibber ingår, var vinstmarginalen 14,73 procent år 2022. Samma skolkoncern köpte 1 januari 2022 Östra Skolan i Malmö vars vinstmarginal var 16,52 procent.

Vinsten för både grundskolan och gymnasiet har beräknats genom att använda en genomsnittlig procentuell vinstmarginal. För grundskolan har den uppskattats till 8 procent och för gymnasieskolan 9 procent.

## **Grundskolan i Malmö efter 30 år med friskolereform**

Under läsåret 2022/2023 gick nära 36 000 elever i någon av Malmös grundskolor. 4700 eller cirka 13 procent av eleverna gick i en enskild driven skola/friskola. Nästan 2900 (60 procent) av dessa elever hade en vinstdriven huvudman.

360 elever gick i en religiös aktiebolagsskola och 1200 elever tillhörde en mindre lokalt vinstdriven skola. 43 procent, motsvarande 1250 elever, gick i någon av de större vinstdrivna skolkoncernerna som AcadeMedia, Jensen, Atvexa och Dibber.

Den totala andelen friskoleelever i landets grundskolor är cirka 15 procent, varav 75 procent går i en fristående skola som är vinstdriven.

Etableringen av vinstdrivande grundskolor i Malmö är lägre än genomsnittet i landet. Det gäller inte minst de stora skolkoncernerna. Internationella Engelska Skolan finns exempelvis inte representerad i Malmö. Och en grundskola, Vittra Västra Hamnen, som tillhör AcadeMedia är under avveckling. Orsaken är enligt AcadeMedias skolchef Ulrika Kragner att

” Det är inte lönsamt att fortsätta bedriva skolan i Västra hamnen” och ” Vi hade kunnat ha 50–60 till ungefär för att det skulle funka” (Sydsvenska Dagbladet 19.01.23).

## Lärartäthet

En av de största utgiftsposterna för skolan är lärarlöner. Att ha en låg lärartäthet med så många elever som möjligt per lärare är nödvändigt för att skapa utrymme för vinster. I tabellen nedan redovisas antalet elever per lärare i de grundskolor som drivs som aktiebolag och kan jämföras med den lärartäthet som de kommunala grundskolorna i Malmö har i genomsnitt.

### Lärartäthet elever/lärare i de vinstdrivna grundskolorna i Malmö 2022/2023

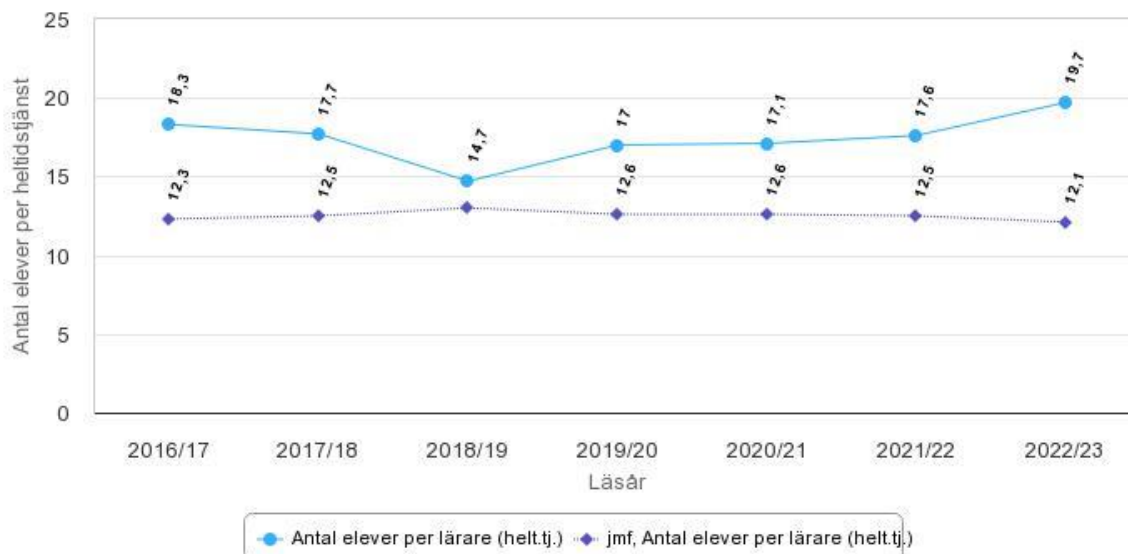
Skola	Elever/lärare
Jensen grundskola Malmö 2	19,7
Ängsdals skola	16,4
Videdals privatskolor	13,9
Östra skolan	13,7
Malmö Friskola	13,2
Sveaskolan	12,9
Hyllie Park	12,2
Hindby Dibber	12,2
Europaportens grundskola	12,1
Boukefs Småskola	12,1
<b>Genomsnitt Malmö kommunala grundskolor</b>	<b>12,1</b>
Montessorigrundskolan Maria	11,1
Boukefs Privatskola	10,6
Runstyckets grundskola	10,6
Vittra Västra hamnen	10,5

8 av 14 vinstdrivna skolor har fler elever per lärare än genomsnittet i kommunen. Vittraskolan med 10,5 elever/lärare är under avveckling. Den är inte lönsamt enligt AcadeMedia utan skolan skulle behöva ytterligare 50–60 elever. Omräknat i elever/lärare skulle det motsvara 13,7 elever/lärare och en intäktsökning på 6,5 miljoner. Kommunen har enligt skollagen skyldighet att ge eleverna utbildning, medan de privata skolorna kan starta respektive lägga ned skolor som den önskar, och där vinsten naturligtvis är avgörande för om de ska upprätthålla driften av skolan. I genomsnitt har de vinstdrivna grundskolorna 13,5 elever/lärare. Det innebär att dessa skolor ”sparat” utgifter motsvarande 24 heltidsanställda lärare, jämfört med de kommunala skolornas lärartäthet.

Den skola som utmärker sig i tävlan att ha flest elever per lärare är Jensen Grundskola i Malmö. På nästa sida ett diagram som inte behöver några kommentarer (Skolverkets statistiksidor).

## Grundskola - JENSEN grundskola Malmö 2

jämfört med - Malmö kommun



### Lärare med pedagogisk högskoleexamen

Ett annat område som ger möjlighet att öka vinsten är att ha färre lärare med pedagogisk högskoleutbildning, vilket ger möjlighet att minska lönekostnaderna. Andelen lärare med högskoleutbildning är lägre i de vinstdrivna skolorna. 10 av 14 vinstdrivna grundskolor har färre andel lärare med pedagogisk högskoleutbildning jämfört med de som är anställda i Malmö kommunala grundskolor.

### Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen i vinstdrivna grundskolor i Malmö 2022/2023 i procent

Skola	Andel
Ängsdals skola	96,5
Europaportens grundskola	93
Runstyckets grundskola	91,1
Montessorigrundskolan Maria	89,5
<b>Genomsnitt Malmö kommunala grundskolor</b>	<b>84,7</b>
Östra skolan	79,7
Sveaskolan	73,1
Hyllie Park	67,2
Videdals privatskolor	65,3
Jensen grundskola Malmö 2	63,4
Vittra Västra hamnen	62,8
Hindby Dibber	59,7
Malmö Friskola	54,6
Boukefs Privatskola	46,9
Boukefs Småskola	12,5

## Segregerad grundskola

Elevunderlaget skiljer sig åt mellan friskolorna och de kommunala skolorna. I friskolorna har 75,3 procent av eleverna föräldrar med eftergymnasial utbildning medan i de kommunala har 59,3 procent av eleverna föräldrar med eftergymnasial utbildning. Nedan en redovisning av de vinstdrivande skolornas elevsammansättning utifrån föräldrarnas utbildningsnivå. 10 av 14 vinstdrivna skolor har elever med högre andel föräldrar med eftergymnasial utbildning jämfört med de kommunala skolorna.

## Andel elever med högskoleutbildade föräldrar i vinstdrivna grundskolor i Malmö 2022/2023 i procent

Skola	Andel
Malmö Friskola	95,3
Sveaskolan	89,7
Ängsdals skola	89
Europaportens grundskola	87
Hyllie Park	82,8
Montessorigrundskolan Maria	80,5
Videdals privatskolor	79,8
Runstyckets grundskola	79,1
Östra skolan	71,8
Hindby Dibber	70,7
<b>Genomsnitt Malmö kommunala grundskolor</b>	<b>59</b>
Jensen grundskola Malmö 2	52,6
Boukefs Småskola	52,2
Vittra Västra hamnen	43,4
Boukefs Privatskola	40,7

## Färre personal inom andra yrkesgrupper i skolan

Andra besparingsområden för de vinstdrivna skolorna kan vara mindre bemanning i skolbibliotek, elevhälsovård och studie- och yrkesvägledare (SYV). Någon tillgänglig statistik finns inte gällande de två först nämnda yrkeskategorierna, men för studie- och yrkesvägledare finns statistik. I de fristående skolorna är antalet elever/SYV i 9 av 10 vinstdrivna grundskolor i Malmö (årskurs 7–9) högre än i de kommunala. I genomsnitt har de vinstdrivna grundskolorna 764 elever/syv jämfört med det kommunala genomsnittet på 434 elever/syv.

## Antal elever per SYV i vinstdrivna grundskolor i Malmö 2022/2023

Skola	Antal elever	Antal syv	Antal elever/syv
Runstykets grundskola	62	0	----
Boukefs Privatskola	65	0	----
Vittra Västra hamnen	104	0	----
Jensen grundskola Malmö 2	342	0,3	1140
Europaportens grundskola	66	0,1	710
Östra skolan	142	0,2	710
Ängsdals skola	164	0,3	546,7
Videdals privatskolor	53	0,1	540
Sveaskolan	239	0,5	478
<b>Genomsnitt Malmö kommunala grundskolor</b>			<b>433,6</b>
Montessorigrundskolan Maria	63	0,2	315

## Grundskolan dränerad på 23 miljoner alternativt 36 heltidstjänster

De olika vinstdrivna grundskolorna i Malmö fick under 2022/2023 en total ersättning/skolpeng på 285 000 000 miljoner. En vinstmarginal på 8 procent motsvarar cirka 23 miljoner i vinst.

Enligt SCB:s statistik var en genomsnittlig grundskollärlön i södra Sverige ca 38 000 kr/mån år 2022. Med arbetsgivaravgifter på 40 procent blir arbetsgivarens lönekostnader ca 53 000 x 12 = 636 000 kr/år för en heltidstjänst. En vinst på 23 miljoner motsvarar 36 lärare på heltid.

## Gymnasieskolan i Malmö efter 30 år med friskolereform

Under läsåret 2022/2023 gick drygt 13 000 elever i någon av Malmös gymnasieskolor. Nästan hälften av gymnasieeleverna i Malmö gick 2022 i en enskilt driven skola. 6 500 elever gick i en friskola jämfört med 6 800 elever i en kommunalt driven gymnasieskola.

Av de 6500 friskoleeleverna gick 90 procent (5800) i en vinstdriven friskola. Till skillnad från grundskolan så dominerar de stora skolkoncernerna stort inom gymnasieskolan. Trots att Malmös grundskoleelever är nära tre gånger fler än gymnasieeleverna så går 5800 gymnasieelever i vinstdriven skola jämfört med de 2900 grundskoleelever som går i någon aktiebolagsskola.

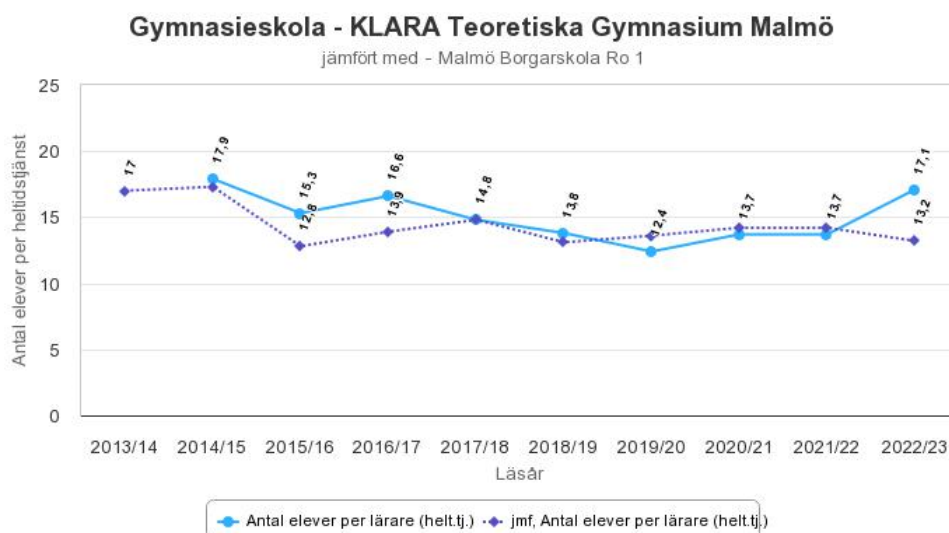
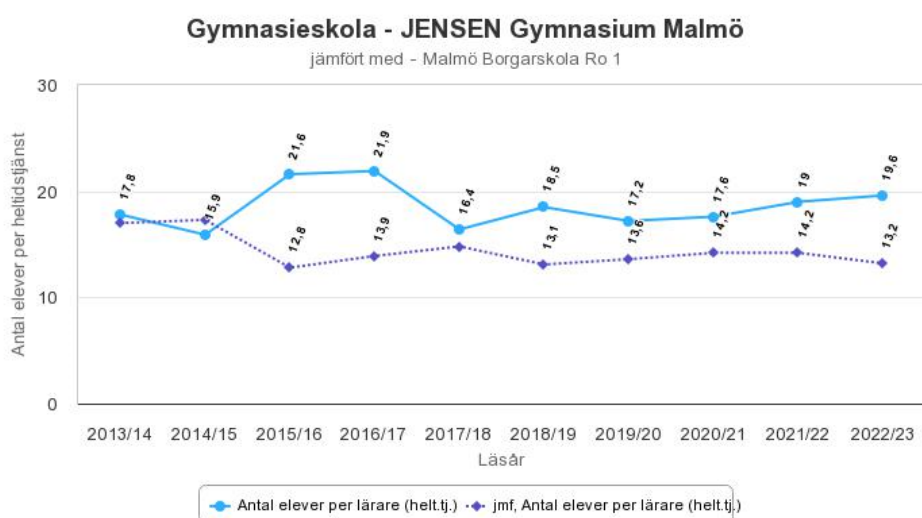
Bland de vinstdrivna gymnasieskolorna dominerar skolkoncernen AcadeMedia stort. 3 500 elever går i en skola som ägs av AcadeMediakoncernen. Detta ger AcadeMedia en marknadsandel på 60 procent bland de vinstdrivna gymnasieskolorna i Malmö. Näst störst är Thorengruppen med tre skolor (varav en under avveckling) med 768 elever. På tredje plats kommer Jensen med 393 elever.

Malmö ingår i Skånegy som har en gemensam antagning till gymnasiet för elever boende i Skåne. Det innebär att elever skrivna i en kommun kan gå i en gymnasieskola i en annan

kommun. Inpendlingen till Malmö gymnasieskolor är cirka 3000 elever och utpendlingen cirka 1000 elever.

## Lärartäthet

Metoden att jämföra lärartäthet mellan olika gymnasieskolor/program är inte möjlig att göra på samma sätt som i grundskolan. Detta då undervisningen/klasstorleken i olika yrkesinriktade, estetiska respektive teoretiska program kan se väldigt olika ut. Samtidigt är det ingen hemlighet att vinstuttagen är minst lika goda om inte bättre i gymnasieskolan. Nedan en jämförelse av lärartäthet mellan en i huvudsak teoretisk kommunal gymnasieskola, Borgarskolan, jämfört med två andra vinstdrivna teoretiska gymnasium, Jensen och Klara Teoretiska. Antalet elever per lärare i den kommunala gymnasieskolan är 13,2 jämfört med 19,6 på Jensen Gymnasium respektive 17,1 på Klara Teoretiska Gymnasium.





Andra sätt än minskad lärartäthet för att skapa vinstutrymme är till exempel mindre skolbibliotek, mindre skolgårdar, färre labbutrustningar, färre personal i elevvård och studie- och yrkesvägledning (SYV) och lärare utan lärarutbildning.

### Lärare med pedagogisk högskoleexamen

Andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning är lägre i de vinstdrivna gymnasieskolorna. 17 av 22 vinstdrivna gymnasieskolor har färre andel lärare med pedagogisk högskoleutbildning. Den genomsnittliga andelen med pedagogisk högskoleutbildning är 78 procent i de vinstdrivna skolorna. Motsvarande bland de kommunala gymnasieskolorna är 91,1 procent.

### Färre studie- och yrkesvägledare i de vinstdrivna gymnasieskolorna

I genomsnitt har de vinstdrivna gymnasieskolorna 1046 elever/SYV jämfört med 447 elever/SYV i de kommunala gymnasieskolorna. I tabellen nedan redovisas elever/syv för den dominerande skolkoncernen AcadeMedia. I genomsnitt har dessa skolor 1125 elever/SYV.

### Antal elever per studie- och yrkesvägledare i skolor som drivs av AcadeMedia

Gymnasieskola	Antal elever	Antal SYV	Elever/SYV
Designgymnasiet	129	0	-----
Drottning Blankas City	181	0,2	905
Drottning Blankas City 2	327	0,8	436
Drottning Blanka Söderport	324	0,2	1620
Klara Teoretiska	245	0,2	1225
LBS	237	0	-----
NTI Malmö	261	0	-----
Praktiska City	251	0	----
Praktiska Limhamn	260	0,5	520
Praktiska Norra	270	0,6	450
ProCivitas	726	0,2	3630
Rytmus	186	0,4	465
Sjölins	93	0	----

### Stängda gymnasieskolor efter upprepad kritik från Skolinspektionen

Två vinstdrivna gymnasieskolor har under 2023 fått skarp kritik av Skolinspektionen. Under juli månad 2023 fick Thoren Innovation Schools el- och energiprogram sitt tillstånd indraget att bedriva undervisning på grund av att ”*elever på el- och energiprogrammet inte fått sin garanterade undervisningstid. Arbetsplatsförlagt lärande (apl) är en central del av utbildningen på yrkesprogram, men den apl som genomförs har ett undermåligt innehåll och sammantaget får eleverna inte de yrkeskunskaper som utbildningen ska ge*” (Skolinspektionen Delbeslut 2023-07-03). Först lades programmet ned sedan valde Thorengruppen att stänga hela skolan.

I december månad kom sedan Skolinspektionens beslut att dra in tillståndet för TAU Hantverksgymnasium att bedriva undervisning. Skolinspektionen konstaterar i beslutet från 2023-12-14 att *”allvarliga och omfattande brister inom centrala områden i huvudmannens verksamhet, såsom arbetet med extra anpassningar och särskilt stöd, arbetet med frånvaro, tillgång till elevhälsa, arbetsplatsförlagt lärande (APL), studiehandledning på modersmålet, planering av elevers utbildning på introduktionsprogram, betygssättning samt betygsdokumentation”*

### **Fördelning av elever på vinstdrivna respektive kommunala gymnasieskolor**

När det gäller andelen elever med högskoleutbildade föräldrar skiljer sig de vinstdrivande gymnasieskolorna från de vinstdrivande grundskolorna. I genomsnitt har 60 procent av grundskoleeleverna i Malmö som går i en kommunal skola föräldrar med eftergymnasial utbildning. Motsvarande för friskolorna är 75 procent.

I gymnasieskolan i Malmö gäller det omvända. I de vinstdrivna skolorna har eleverna färre föräldrar med eftergymnasial utbildning. 51 procent av eleverna i de vinstdrivna skolorna har föräldrar med eftergymnasial utbildning medan motsvarande för de kommunala är 67 procent. Samtidigt har de vinstdrivna skolorna en större andel elever som går på yrkesprogram. Andelen gymnasieelever som går på yrkesprogram bland de vinstdrivna skolorna är 28 procent. Motsvarande andel för de kommunala skolorna är 18 procent.

Yrkeselevernans bakgrund skiljer sig inte väsentligt när de vinstdrivande skolorna jämförs med de kommunala. Däremot är det stor skillnad avseende de högskoleförberedande programmen. På de kommunala skolorna har 75 procent av eleverna föräldrar med eftergymnasial utbildning medan motsvarande på de vinstdrivna är 56 procent.

### **Elevers fördelning på olika program i Malmö avseende typ av skola i procent**

Typ av skola	Andel elever på yrkesprogram	Andel elever på högskoleförberedande program	Andel elever på introduktionsprogram
Vinstdrivande gymnasieskola	28	65	7
Kommunal gymnasieskola	18	67	15

### **Elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning i procent**

Typ av skola	Yrkeshögskoleförberedande program	Högskoleförberedande program
Vinstdrivande gymnasieskola	38	56
Kommunal gymnasieskola	40	75

## **Gymnasieskolan dränerad på 63 miljoner alternativt 94 heltidstjänster**

Den genomsnittliga ersättningen/gymnasieelev som Malmö kommun betalt till de fristående gymnasieskolorna under 2022/2023 är cirka 120 000 kr/elev. Enligt tidigare resonemang beräknas vinstmarginal till 9%. Det totala antalet elever i de vinstdrivande gymnasieskolorna är 5 800 (inklusive gymnasieelever från annan kommun). Den sammanlagda vinsten för aktiebolagen avseende gymnasiet blir då:  $120\,000 \times 5\,800 \times 0,09$ , vilket blir ca **63 miljoner** kronor.

En gymnasielärare tjänade i genomsnitt 40 000 kr under 2022/2023. Med arbetsgivaravgifter på 40 % blir arbetsgivarens lönekostnader ca  $40\,000 \times 1,4 \times 12 = 672\,000$  kr/år för en heltidstjänst. En vinst på 63 miljoner motsvarar **94 lärare på heltid**.

## **30 år med marknadsskola i Malmö**

Resultatet i Malmö av det skolexperiment som startade med propositionen Valfrihet i skola 1991/92 blev allt annat än mångfald, fler föräldrakooperativ eller en skola i världsklass. Vi fick i stället en skola med:

- En ökad enfald med dominans av vinstdrivna skolkoncerner och speciellt inom gymnasieutbildningen där AcadeMedia dominerar
- Färre lärare/elever i de vinstdrivna skolorna jämfört med de kommunalt drivna.
- Färre lärare med pedagogisk högskoleexamen i de vinstdrivna skolorna
- Färre studie- och yrkesvägledare i de vinstdrivna friskolorna
- Stängda vinstdrivna skolor på grund av misskötsel
- Dränering av skolornas resurser där skattebetalarnas pengar förts över till aktieägarna